

कायदेविषयक
मार्गदर्शन मोफत

संपर्क
अॅड. सिद्धार्थ
MVSc, MBA, LL.M
मो नं ९४२२५३९४५९

BAHUJAN SAURABHA

बहुजन सौरभ

दि. १२ ऑगस्ट २०२६
१९४८- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी हिंदू कोड बीला मध्ये योग्य ते बदल करून संसदेत चर्चा घडवून आण.
संकलन प्रा. यशवंत दुपट्टे

बुधवार १२ ऑगस्ट २०२६
Wednesday, 12 August 2026

|| वर्ष : ६ || अंक : २२३
|| Year : 6 || Issue : 223

दैनिक **किंमत : ₹५/-**
Daily **Rate: Rs. 5/-**

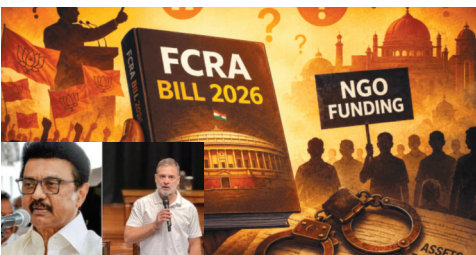
काँग्रेस, टीएमसी आणि डीएमके यांची विधेयक माने घेण्याची मागणी...

शिवसेना, धनुष्यबाण खटल्यात कपिल सिब्ललांच्या निशाण्यावर निवडणूक आयोग

एफसीआरए दुरुस्ती विधेयक, २०२६ पुढील छाननीसाठी संयुक्त संसदीय समितीकडे पाठवण्याचा विचाधीन

नवी दिल्ली : सुत्रांनी मंगळवारी सांगितले की, सरकार एफसीआरए दुरुस्ती विधेयक, २०२६ पुढील छाननीसाठी संयुक्त संसदीय समितीकडे पाठवण्याचा विचार करत आहे. काँग्रेस, टीएमसी आणि डीएमके हे विधेयक मागे घेण्याची मागणी करत असताना, बीजेडीसह काही पक्ष ते संयुक्त समितीकडे पाठवण्याच्या बाजूने आहेत. या विधेयकानुसार, एखाद्या संस्थेचा एफसीआरए परवाना रद्द झाल्यास, तिच्या मालमत्तेचे व्यवस्थापन आणि विल्वेवाट लावण्यासाठी एक प्राधिकरण स्थापन करण्याचा प्रस्ताव आहे. विरोधी पक्षांचा आरोप आहे की, यातील काही तरतुदीमुळे अल्पसंख्याक संस्था आणि ख्रिश्चन स्वयंसेवी संस्थांना मिळणाऱ्या कायदेशीर परदेशी निधीवर परिणाम होऊ शकतो, तर सरकारचा दावा आहे की हा कायदा कोणत्याही विशिष्ट धर्माला लक्ष्य करत नाही.

राज्यसभा कामकाज सल्लागार समितीच्या (बीएसी) बैठकीदरम्यान, काँग्रेस आणि तुमलू काँग्रेस (टीएमसी) सरकारने उतर दिले की योग्य वेळी निर्णय घेतला जाईल. काँग्रेस आणि तुमलू काँग्रेसने (टीएमसी) विधेयक मागे घेण्याची मागणी केली. बीजेडीसारख्या इतर पक्षांचा असा विधान आहे की, पुढील छाननीसाठी हे विधेयक संयुक्त संसदीय समितीकडे पाठवले जाऊ शकते. सुत्रांनी दिलेल्या माहितीनुसार, डीएमकेलाही हे विधेयक मागे घ्यावे असे वाटते. एखाद्या संस्थेचा एफसीआरए परवाना रद्द झाल्यास, तिच्या

मालमत्तेचे व्यवस्थापन आणि विल्वेवाट लावण्यासाठी एक प्राधिकरण स्थापन करणे, हे या विधेयकाचे उद्दिष्ट आहे. एफसीआरए विधेयकाला सरकारने सुत्रांनी सांगितले की, सरकार हे तीन विरोध करणारे विरोधी पक्ष असा आरोप करतात विधेयक संसदेच्या दोन्ही सभागृहांच्या की, यातील तरतुदी अल्पसंख्याकांना लक्ष्य करतात. विरोधी पक्षांचे म्हणणे आहे की, विधेयकातील काही तरतुदीमुळे ख्रिश्चन स्वयंसेवी संस्था (NGOs) आणि अल्पसंख्याकांद्वारे चालवल्या जाणाऱ्या सामाजिक कल्याण व शैक्षणिक संस्थांना मिळणाऱ्या कायदेशीर परदेशी निधीवर निर्बंध येऊ शकतात. धार्मिक भेदभावाच्या आरोपांवर सरकारने काय म्हटले आहे? सरकारने स्पष्ट केले आहे की, प्रस्तावित कायदा कोणत्याही विशिष्ट धर्माला डोळ्यासमोर ठेवून तयार केलेला नाही. सरकारच्या मते, देशात येणाऱ्या परदेशी योगदानाचे नियमन करणे आणि त्यासंबंधित प्रणाली मजबूत करणे, हे या विधेयकाचे उद्दिष्ट आहे. राज्यसभेच्या कामकाज सल्लागार समितीच्या (BAC) बैठकीला कोण उपस्थित होते?

राज्यसभेच्या कामकाज सल्लागार समितीची बैठक सभापती सी. पी. राधाकृष्णन यांच्या अध्यक्षतेखाली पार पडली. या बैठकीला संसदीय कामकाज मंत्री किरन रिजिजू सभागृह नेते जे. पी. नड्डा आणि विरोधी पक्षनेते जयराम रमेश (काँग्रेस) उपस्थित होते. यांच्या व्यतिरिक्त, तिरुची शिवा (डीएमके) आणि संसिमत पात्रा (बीजेडी) यांनीही बैठकीत भाग घेतला.

काश्मिरी पंडित कर्मचाऱ्यांची २० आगस्टपर्यंत रजा, स्टॅडियममधील कर्तव्य रद्द, बी.ए.सी.ने इतर विधेयकांसाठी किती वेळ दिला? बैठकीदरम्यान, बी.ए.सी.ने 'खाणी आणि खनिज (विकास आणि नियमन) सुधारणा विधेयक, २०२६' वर चर्चेसाठी दोन तास आणि 'न्यायाधिकार सुधारणा विधेयक, २०२६' साठी दोन तास दिले. 'राष्ट्रीय सहकारी विकास महामंडळ (सुधारणा) विधेयक, २०२६' साठी तीन तास, तर 'केरळ (नाव बदल) विधेयक, २०२६' साठी दोन तास देण्यात आला. बैठकीनंतर, राज्यसभेचे उपसभापती हरिवंश यांनी सभागृहात कामकाज सल्लागार समितीचे निर्णय जाहीर केले.

नवी दिल्ली : शिवसेने हा नाव आणि धनुष्यबाण हे चिन्ह कुणाचे यावरून सध्या सर्वोच्च न्यायालयात महत्त्वपूर्ण सुनावणी सुरू आहे. या सुनावणीदरम्यान, आज सलग तिसऱ्या दिवशी उद्भवलेल्या वकील कपिल सिब्लल यांनी या प्रकरणात निवडणूक आयोगाने घेतलेली भूमिका आणि शिवसेनेत फूट पडल्यानंतर पक्षाचे नाव आणि चिन्हाबाबत दिलेल्या निर्णयावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले. आता या खटल्याची पुढील सुनावणी बुधवारी दुपारी होणार आहे. आज युक्तिवादाला उभे राहिल्यावर कपिल सिब्लल यांनी शिवसेनेच्या राजकीय पक्षात नव्हे तर विधिमंडळ पक्षात फूट पडली होती. मात्र निवडणूक आयोगाने चुकीचा निर्णय घेत पक्ष आणि चिन्ह एकत्रित शिंदे यांच्या गटाला दिले, असा मुद्दा मांडला. निवडणूक आयोगाने थेट चिन्ह काढून घेणे योग्य नव्हते असेही सिब्लल यावेळी म्हणाले.

कपिल सिब्लल यांनी पुढे सांगितले की, शिवसेनेची २०१८ सालची घटना ही अयोग्य आणि लोकशाहीविरोधी असल्याचे सांगण्यात आले. शिंदे गटानेही पक्षाच्या २०१८ च्या घटनेवर आक्षेप घेतला आहे. मात्र २०१८ साली या घटनेवर कुठलाही आक्षेप घेतला गेला नव्हता. एवढेच नाही तर तेव्हा याच घटनेनुसार पक्षातून बाहेर पडलेले सगळेजण निवडून आले होते. त्यामुळे २०१८ सालची घटना अयोग्य आणि घटनाविरोधी असेल तर या घटनेच्या आधारे मिळालेली पद, लाभ सारेकाही अवैध आणि लोकशाहीविरोधी ठरेल, असा युक्तिवाद सिब्लल यांनी केला.

यावेळी निवडणूक आयोगाची कार्यपद्धती आणि अधिकार क्षेत्राबाबतही कपिल सिब्लल यांनी प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले. कुठलाही पक्ष हा लोकशाहीला धरून आहे की

नाही हे ठरवण्याचा कुठलाही एकच निकष कसा काय असू शकतो, असा मुद्दा सिब्लल यांनी मांडला. कुठल्याही पक्षामध्ये नेमणूक कशा व्हायला हे निवडणूक आयोग ठरवत नाही. निवडणूक आयोगाकडे सर्व राजकीय पक्षांचा घटना असतात. त्यामुळे एखादा पक्ष हा भारतीय राज्यघटनेला अनुसरून आहे की नाही, एवढे पाहणे कायद्याला अपेक्षित आहे. पक्षात लोकशाही तत्त्व आणि लोकशाही स्वरूप कसा असेल, याबाबत कायद्यामधून कुठलीही अपेक्षा व्यक्त केलेली नाही, असे सिब्लल म्हणाले. पक्षाची नोंदणी करण्यासाठी निवडणूक आयोगाने काही मार्गदर्शक तत्त्वे निश्चित केली होती. २०१० पूर्वी नोंदणी झालेल्या पक्षांना या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार अर्ज करण्याची गरज नव्हती. मात्र तेव्हा कुठलाही कोणत्याही टप्प्यावर निवडणूक आयोगाकडून नॉटिस बजावली गेली नव्हती. दरम्यान, शिवसेनेत धोरणात्मक निर्णय घेणारे मंडळ हे निवडून आलेले आहे. यात पक्षप्रमुखांचीही समावेश आहे. तसेच शिवसेनेच्या कार्यकारणीमधील १३ पैकी ९ सदस्य हे निवडून आलेले आहेत. तसेच जे निवडून आलेले नाहीत, त्या अंमलबजावणी करणाऱ्या यंत्रणा आहेत. संस्थाधारेणुणे जिल्हाध्यक्ष हे निवडून आलेले नसतात. तसेच निवडणूका झाल्यास पक्षात नाराजी निर्माण होते. पैशांचा वापर वाढतो, असा दावा सिब्लल यांनी केला. सिब्लल यांनी केलेल्या या दाव्यानंतर पदाधिकाऱ्यांची निवृत्ती करणे ही बाब देखील लोकशाहीविरोधी असू शकते, असे मत मांडले. त्यावर उत्तर देताना सिब्लल यांनी काँग्रेसचे उदाहरण दिले. काँग्रेसमध्ये युवक अध्यक्ष हे निवडून आलेले असतात. आपल्या पक्षाच्या संघटनेची रचना कशी असावी, हे आपणच ठरवले पाहिजे.

महत्वाच्या बातम्या

नासाचे इस्रोला निमंत्रण

नवी दिल्ली : भारत आणि अमेरिकेने अंतराळ क्षेत्रात आपले सहकार्य अधिक उंचावण्यासाठी एक मोठे पाऊल उचलले आहे. अमेरिकेची अंतराळ संस्था नासाने भारतीय अंतराळ संशोधन संस्थेला (इस्रो) आपल्या चंद्र तळ कायदा समील होण्यासाठी औपचारिकपणे आमंत्रित केले आहे. या उपक्रमातुळे चंद्र शोधमोहीम, अंतराळ विज्ञान आणि मानवी अंतराळ उड्डाण या क्षेत्रांमध्ये दोन्ही देशांमधील सहकार्य अधिक दृढ होऊ शकते. भारत-अमेरिका नागरी अंतराळ संयुक्त कार्यमार्गाच्या (CSJWG) नवव्या बैठकीदरम्यान हा प्रस्ताव पुढे आला. ही बैठक ५ आणि ६ ऑगस्ट रोजी बंगळूर येथील इस्रोच्या मुख्यालयात पार पडली. या बैठकीत दोन्ही देशांनी नागरी आणि व्यावसायिक अंतराळ सहकार्य, तसेच मानवी अंतराळ उड्डाण संबंधित भविष्यातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानावर चर्चा केली. अमेरिकी दूतावासाच्या माहितीनुसार, आर्टीमिस करारांतर्गत खुल्या वैज्ञानिक माहितीच्या देवाणघेवाणीवरील सहकार्य पुढे नेण्यासही दोन्ही बाजूंनी सहमती दर्शवली.

नागपुरात FDA चा दणका; 'चीज'चा ४६ लाखांचा साठा नष्ट!

नागपूर : प्रतिबंधित चीज अॅनालॉगच्या उत्पादन, साठवणूक, वितरण व विक्रीविरोधात अन्न व औषध प्रशासनाने (एफडीए) नागपुरात धडक कारवाई केली. शहरातील दोन डेअरी आस्थापनांवर कारवाई करत मोठ्या प्रमाणात चीज अॅनालॉग व दुग्धजन्य पदार्थांचा साठा जप्त करण्यात आला. जवळपास ४६ लाख रुपये किमतीचा २३ हजार किलोचा चीज अॅनालॉग व दही नष्ट करण्यात आले. दरम्यान, बुटीबोरी येथील मे. अजित डिलाइट प्रा. लि. या कंपनीवरील लेबलिंग नियमांचे उल्लंघन केल्याप्रकरणी कारवाई करण्यात आली. यात १४ लाख १३ हजार ८५४ रुपये किमतीचा ९ हजार ८२७ किलोचा 'रस्क टोस्ट' जप्त करण्यात आला आहे. 'एफडीए'ने दिलेल्या माहितीनुसार, ७ ऑगस्ट रोजी बुटीबोरी येथील फूड पार्क, फाईव्ह स्टार इंडस्ट्रियल एरियातील मे. अजित डिलाइट प्रा. लि.ची तपासणी केली. तपासणीदरम्यान कंपनीच्या 'रस्क' या उत्पादनाच्या लेबलवर 'आर्टिफिशियल स्वीटर आय.एन.एस ९.४' वापरल्याचा उल्लेख आढळला. मात्र, कृत्रिम अथवा 'नॉन-यूट्रिटिव्ह स्वीटरनर'चा वापर केल्याबाबत प्राधिकांसाठी आवश्यक असलेल्या चेतावणीचा समावेश लेबलवर करण्यात आलेला नव्हता.

ही क्रूरता आता चालणार नाही... यामुळे अहंकारी सत्ताच खाली पडेल : प्रकाश राज

नवी दिल्ली : सोमवारी, 10 ऑगस्ट रोजी रांची येथील झारखंड विधानसभेकडे विद्यार्थी आंदोलनाचा मोर्चा निघाला. त्यावेळी त्यांना रोखण्यासाठी बळाच्या वापर करण्यात आल्याचे निदर्शनास आले. या सर्व घटनेवर साऊथकडील लोकप्रिय अभिनेते प्रकाश राज यांनी प्रतिक्रिया दिली आहे. मिळालेल्या माहितीनुसार, सोमवारी संस्थाकाठी विधानसभेबाहेर आंदोलन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना रोखण्यासाठी पोलिसांनी तिसऱ्यांदा लाठीचार्ज केला, तरीही JPSC-JSSC परीक्षेचे उमेदवार आपल्या भूमिकेवर ठाम राहिले. प्रकाश राज यांनी सोमवारी आपल्या 'एक्स' अकाउंटवर आंदोलनाच्या ठिकाणाचा एक व्हिडिओ पुन्हा पोस्ट केला. या व्हिडिओमध्ये विद्यार्थ्यांना रोखण्यासाठी टियर गॅसचा वापर आणि लाठीचार्ज केल्याचे दृश्य दिसत होते. या व्हिडिओच्या कॅप्शनमध्ये अभिनेत्याने लिहिले, 'का... का... का? ही क्रूरता आता चालणार नाही... यामुळे केवळ एका अहंकारी सत्ताच खाली पडेल.' सर्वां परीक्षामधील अनियमिततेबाबतचे आंदोलन सुरूच ठेवण्याचा निर्धार आंदोलकांनी केला आणि सीबीआय चौकशीची मागणी केली. 'विधानसभा घेवाय' आंदोलनादरम्यान विद्यार्थी आंदोलक गोष्टीही करून पाहिल्यात झालेल्या संघर्षानंतर अजूनही काही तासांतच पोलिसांची ही कारवाई झाली. जेव्हा

तामिळनाडू विधानसभेत नीट रद्द करण्याच्या बाजूने एक ठराव मंजूर

चेन्नई : तामिळनाडू विधानसभेने मंगळवारी नीटच्या अस्तित्वाविरोधात एक ठराव मंजूर केला. 'नीट ही वैधकीचा प्रवेश परीक्षा पेपरफुटीच्या वादाच्या केंद्रस्थानी होती, ज्यामुळे गेल्या महिन्यात काँक्रेट जनता पक्षाच्या (सीजेपी) नेतृत्वाखाली आंदोलने झाली होती. दरम्यान, तामिळनाडूमध्ये, सत्ताधारी टीडीके आणि काँग्रेससह त्यांच्या मित्रपक्षांविरुद्ध, प्रमुख विरोधी पक्ष डीएमके, एआयएडीएमके आणि इतर पक्षांनीही नीट-विरोधी ठरावाला पाठिंबा दिला, तर भाजपचे एकमेव आमदार सभागृहातून बाहेर पडले. राज्याचे आरोग्य मंत्री के.जी. अरुणराज यांनी मांडलेल्या ठरावात, भाजपच्या नेतृत्वाखालील केंद्र सरकारला वैधकीय पदवी अत्यासक्तमार्फता प्रवेशासाठी राष्ट्रीय पात्रता-सह-प्रवेश परीक्षा (NDET) रद्द करण्याचे आवाहन केले आहे. अरुणराज यांनी असा आरोप केला की, 'नीटमुळे विद्यार्थ्यांचे लक्ष शालेय अभ्यासक्रमावरून कोचिंगकडे वळले आहे. यामुळे अवाजवी शुल्क आकारणाऱ्या कोचिंग सेंटर्सची संख्या मोठ्या प्रमाणात वाढली आहे.' मुख्यमंत्री सी. जे. जयलक्ष्मी यांच्या नेतृत्वाखालील टीडीके पक्षाचे ज्येष्ठ नेते अरुणराज यांनी पुढे असा युक्तिवाद केला की, 'ही परीक्षा ग्रामीण, सामाजिक-आर्थिकदृष्ट्या वंचित विद्यार्थ्यांसाठी वैधकीय शिक्षणाच्या संधींना गंभीरपणे कमी लेखते.' ते म्हणाले की, तामिळनाडूतील एकापाठोपाठ आलेल्या सरकारांनी असा आग्रह धरला आहे की, 'नीट ही सामाजिक न्याय, समानता आणि राज्यांच्या अधिकारांच्या विरोधात आहे.'

राष्ट्रपतींची 'वंदे मातरम' विधेयकाला मंजुरी

नवी दिल्ली : राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी मंगळवारी एका विधेयकाला मंजुरी दिली, ज्यानुसार 'वंदे मातरम' हे राष्ट्रगीत आला आहे. केंद्रीय गृह मंत्रालयाने सांगितले की, गायण्यास हेतुपुरस्सर अडथळा आणणे किंवा प्रतिबंध करणे हा गुन्हा ठरेल. एका सरकारा विवेदानुसार, या गीतालाही सध्या राष्ट्रगीताला असलेले कायदेशीर संरक्षण मिळेल. राष्ट्रपतींच्या संमतीने 'राष्ट्रीय सन्माननाचा अपमान प्रतिबंधक (सुधारणा) विधेयक, २०२६' कायदात रूपांतरित झाले आहे. लोकसभेने ३० जुलै रोजी हे विधेयक मंजूर केले, तर राज्यसभेने एक दिवस आधीच त्याला मंजुरी दिली. या विधेयकांतर्गत, 'वंदे

मातरम'ला राष्ट्रगीत 'जन गण मन'च्या समान दर्जा देण्यात आला आहे. केंद्रीय गृह मंत्रालयाने सांगितले की, स्वातंत्र्याच्या सोहळ्यादरम्यान प्रथमच लाल किल्ल्याच्या तटबंदीवरून वंदे मातरम गायले जाईल. यापूर्वी, राष्ट्रीय सन्माननाचा अपमान प्रतिबंधक कायदानुसार राष्ट्रगीत (जन गण मन) गायण्यास हेतुपुरस्सर प्रतिबंध करणे किंवा असे गायन करणाऱ्या कोणत्याही जमावाला अडथळा आणण्यास मनाई होती. या गुन्ह्यासाठी कमाळ तीन वर्षांचा तुरुंगवास, दंड किंवा दोन्ही शिक्षा होती, आणि दुसऱ्या व त्यानंतरच्या गुन्ह्यासाठी किमान एक वर्षांची शिक्षा होती.

महाराष्ट्रात उत्तर भारतीयांसाठी मराठी भाषेचे प्रात्यक्षिक ज्ञान अनिवार्य

मुंबई : मुंबईच्या रस्त्यांवर ऑटो-टॅक्सी चालवून उदरनिर्वाह करणारे उत्तर भारतीया आता गाडी चालवणे सोडून मराठी वर्गाना हजेरी लावत आहेत. त्यांच्यासाठी मराठी शिकणे हे केवळ सरकारी आदेशाचे पालन करणे नसून, आपली भूक भागवण्यासाठी एक गरज बनली आहे. त्यांना भीती आहे की, जर त्यांनी मराठी शिकली नाही, तर १७ ऑगस्टपासून त्यांच्यावर कारवाई केली जाईल. महाराष्ट्र सरकारने ऑटो-टॅक्सी चालकांसाठी मराठीचे व्यावहारिक ज्ञान अनिवार्य केले आहे. त्यामुळे, 'हिंदू हृदयसम्राट बाळासाहेब ठाकरे मराठी शिक्षण अभियान' अंतर्गत, १ मे पासून गैर-मराठी ऑटो आणि टॅक्सी चालकांना महाराष्ट्राची भाषा शिकवण्याची मोहीम सुरू आहे. प्रादेशिक परिवहन विभाग, मुंबई मराठी साहित्य संघ, राज्य मराठी विकास संस्था आणि कोकण मराठी साहित्य परिषदेचे शिक्षक गैर-मराठी ऑटो आणि टॅक्सी चालकांना मराठी बोलण्याचे प्रशिक्षण देत आहेत. ही मोहीम केवळ मुंबई महानगर प्रदेशातच नव्हे, तर संपूर्ण महाराष्ट्रात राबवली जात आहे. राज्याचे परिवहन मंत्री प्रताप सरनाईक म्हणाले आहेत, 'मराठी शिका, नाहीतर १७ ऑगस्टनंतर कारवाई केली जाईल.' आकडेवारीनुसार, मुंबईत ३ ते ४.५ लाख ऑटो रिक्शा आहेत, तर काळ्या-पिवळ्या टॅक्सींची संख्या ६०,००० आहे. परंतु, चालकांची संख्या यापेक्षा खूप जास्त आहे, कारण ऑटो आणि टॅक्सी दोन शिफ्टमध्ये चालतात. रविवारपर्यंत मराठी शिकण्यासाठी चालकांकडून १.३५ लाख अर्ज आले होते आणि यापैकी आतापर्यंत १.१० लाखना मराठी प्रशिक्षण मिळाले आहे. प्रशिक्षणानंतर योग्य परीक्षा घेतल्या जात आहेत. जरी त्यापैकी बहुतेक जण त्यात उत्तीर्ण होत असले तरी, जे चालक अनुत्तीर्ण होतात त्यांना उपजीविकेच्या मोठ्या संकटाचा सामना करावा लागत आहे.

एससी/एसटी आरक्षणासाठी 'क्रिमी लेयर'चे लागू करण्याबाबत वाद...

नवी दिल्ली : अनुसूचित जाती (SC) आणि अनुसूचित जमाती (ST) यांच्यासाठीच्या आरक्षणात 'क्रिमी लेयर' लागू करण्याच्या मागणीवर सर्वोच्च न्यायालयात सुरू असलेल्या सुनावणीदरम्यान, केंद्र सरकारने आपली भूमिका स्पष्ट केली आहे. केंद्र सरकारने म्हटले आहे की, 'क्रिमी लेयर'चे तत्त्व SC/ST आरक्षणात लागू होत नाही. उत्पन्नाच्या आधारावर SC/ST आरक्षणात बदल करण्यापूर्वी सर्वसमावेशक आढावा, सामाजिक-आर्थिक आकडेवारी आणि सखोल अभ्यासाची आवश्यकता असेल, असे सांगून सरकारने या मागणीला विरोध केला आहे. सर्वोच्च न्यायालयात दाखल केलेल्या जनहित याचिकांमध्ये अनुसूचित जाती/जमातीच्या आरक्षणासाठी 'क्रिमी लेयर' तत्त्व लागू करण्याची मागणी करण्यात आली होती. केंद्र सरकारने या याचिकांना विरोध केला आहे. आपल्या प्रतिज्ञापत्रात सरकारने म्हटले आहे की, 'क्रिमी लेयर' तत्त्व अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीला लागू होते, असे कुठेही स्पष्टपणे नमूद केलेले नाही. केंद्राच्या मते, सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयांमध्ये प्रामुख्याने इतर मागासवर्गीय (ओबीसी) आणि सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागासवर्गीय (एसईबीसी) यांच्या आरक्षणाच्या संदर्भात 'क्रिमी लेयर' तत्त्वाचा उल्लेख करण्यात आला आहे. अशोक कुमार ठाकूर विरुद्ध भारत सरकार या खटल्यातील घटनापीठाच्या निर्णयाचा हवाल देत सरकारने असा युक्तिवाद केला की, आरक्षणासाठीचे 'क्रिमी लेयर' तत्त्व अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींना लागू होत नाही.

विद्यार्थ्यांवरील कथित पोलीस कारवाई, राम मंदिरातील नैवेद्याची चोरी आणि आपल्या भूमिकेवरून मागे हटणार नाही. त्यांनी तीन प्रमुख मुद्दे मांडले: २० जुलै रोजी विद्यार्थ्यांवर झालेली कथित पोलीस कारवाई, राम मंदिरातील नैवेद्याची चोरी आणि या मुद्द्यांवर सरकारने माफी मागवी ही मागणी. जोपर्यंत या मुद्द्यांचे निराकरण होत नाही, तोपर्यंत विरोधी पक्ष ते उपस्थित करत राहील. खर्गें यांनी सरकारवर संसदेत निवेदने देणे टाळत असल्याचा आरोप केला. प्रसारमाध्यमांशी बोलताना खर्गें म्हणाले, 'आम्ही आमची भूमिका बदलत नाही आहोत. आमची भूमिका सुरुवातीपासून तीच आहे आणि आमचे तीन स्पष्ट मुद्दे आहेत.' विद्यार्थ्यांवरील कथित अत्याचारांसंदर्भात ते म्हणाले, 'पहिला मुद्दा विद्यार्थ्यांवर झालेली लाठीचार्ज आणि गोळीबाराचा आहे. याचे आदेश कोणी दिले आणि हे कसे घडले, हे आम्हाला जाणून घ्यायचे आहे. यावर सभागृहात आम्हाला निवेदन हवे आहे.'

दाखल करण्यात आले. १०० हून अधिक विद्यार्थी खर्गें यांनी मांडले. अनेकांना पेलेट गनने गोळ्या लागल्या. आम्हाला या प्रकरणीही निवेदन हवे आहे. १८ दिवस झाले आहेत, पण त्यांना निवेदन देण्याची कोणतीही इच्छा नाही. त्यांना फक्त एक छोटीशी टिप्पणी करून पुढे जायचे आहे. हाच त्यांचा हेतू आहे.' प्रियंका गांधी म्हणाल्या, 'सत्ताधारी पक्षाचे खासदार आंदोलन करत असल्याचे मी पहिल्यांदाच पाहत आहे. किमान आम्ही त्यांना तसे करण्यास भाग पाडले आहे. आता त्यांनी, अमित शाह यांनी, येऊन निवेदन द्यावे.' दरम्यान, विरोधी पक्ष संसदेतील चर्चा टाळत असल्याचा आरोप करत एनडीएच्या खासदारांनी विरोधी पक्षांविरुद्ध आंदोलन सुरूच ठेवले.

भारतीय बुद्ध धम्म ज्ञान विद्यालय संस्था
अमरावती शाखा नागपूरच्या वतीने

परिनिर्वाणस्थ पूज्य
भदंत धम्मकर्ती
महास्थवीर
यांचा 42 वा पुण्यस्मरण दिवस

बुधवार | 12 ऑगस्ट 2026
आषाढ अमावस्या

9 स्थळ : महाप्रज्ञा बुद्ध विहार,
धम्मकीर्ती नगर दस्वडी वाडी, नागपूर

अभिवादन कार्यक्रमा !

- सकाळी 9 वाजता**
भिकू संघाचे पातीमोख्य
- 11 वाजता**
भिकू संघाला भोजनदान
- 12 वाजता**
उपासकांना भोजन दान
- दुपारी 2 वाजता**
परिणाम पाठ, नंतर परी निर्वाणस्थ पूज्य भदंत धम्मकर्ती महास्थवीर यांच्या जीवन कार्यावर उदबोधन.

तसेच !

- सकाळी 9 वाजता**
भदंत धम्मकीर्ती विद्यालय व कनिष्ठ महाविद्यालय, अमर ज्योती नगर, नारा रोड, भीम चौक, नागपूर येथे आदर्शजाली कार्यक्रम.
- सकाळी 10 वाजता**
विशाखा माध्यमिक विद्यालय व भदंत महापंथ कनिष्ठ महाविद्यालय बिनाची बडुजन नगर, नागपूर येथे आदर्शजाली कार्यक्रम.

आयोजक - वित्तीत

- मधुकर चोखांडे,** अध्यक्ष.
- भिकू महापंथ,** सरचिटणीस,
- सुहांशु माणिकराव जांगडे,** सचिव,
- डॉ. संजीवजी रामटेके,** कोषाध्यक्ष.

सदस्यगण ! - नाशिकराव शामकूरवर, नाजुकराव लांडगे, श्रामनेर धम्मरत्न तथा समस्त कार्यकारी व श्रद्धावान उपासक उपासिका.

1

जीवनातील सकारात्मक बदलांसाठी सवयी बदलणे, नियमित व्यायाम करणे आणि सकारात्मक विचार ठेवणे या तीन मुख्य गोष्टी महत्वाच्या आहेत. यामुळे माणसाचे आयुष्य सुखी आणि यशस्वी होते.

सवयी आणि जीवनशैलीतील बदल सकाळी लवकर उठा. दररोज सकाळी लवकर उठल्याने शरीराला आणि मनाला ताजी ऊर्जा मिळते. नियमित व्यायाम करा. दररोज थोडासा व्यायाम वा योगा केल्याने प्रकृती उत्तम राहते. चांगले अन्न खा. वेळेवर आणि संतुलित आहार घेतल्याने शरीराचे आरोग्य सुधारते. मानसिक बदल नकारात्मकता टाळा. वाईट विचार आणि वाईट सवयींपासून नेहमी दूर राहा. कुतूहल बाळगा. आपल्याकडे जे आहे त्याबद्दल नेहमी समाधानी आणि आनंदी राहा. ध्येय ठरवा. जीवनात पुढे जाण्यासाठी एक योग्य ध्येय निश्चित करा. जीवनात कोणता विशेष बदल करायला तुम्हाला आवडेल? जसे की, आरोग्य सुधारणे, वेळेचे व्यवस्थापन करणे नवीन सवय सुरू करणे. प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षण घेत असतांना लागलेली सवय. महाविद्यालयात गेल्यानंतर लागलेली सवय. शिक्षण पूर्ण झाल्यावर लागलेली नोकरी, त्यामुळे लागलेली सवय सात कायम राहते. सात वर्षांनंतर सेवा निवृत्तीनंतर सवय बदलते. तो बदल स्वीकारण्यास सर्व समर्थ नसतात. निवृत्तीनंतरही पैसे खर्च करू न शकणाऱ्या भारतीय मध्यमवर्गीय मानसिकतेचे एक कडू सत्य. त्यासाठी हा लेख प्रेषित.

भारतात १९७० ते १९९० च्या दशकात लहानाचे मोठे झालेल्या पिढीसाठी बचत ही केवळ एक सवय नव्हती; ती एक जीवनशैली होती. ती सुरक्षा होती. भविष्यातील भीतीपोटी निर्माण झालेली ती एक संरक्षण प्रणाली होती. त्या काळातील जीवनाची एकदा आठवण करून पहा. रेशन दुकानांसारखे लागलेल्या लांबचकक रंगा. रसिक कनेक्शन मिळवण्यासाठी ओळखी आणि शिफारसी. लँडलाईन टेलिफोन कनेक्शनसाठी वर्षानुवर्षाची प्रतिक्षा. एका

मृत्यूनंतर लोक म्हणतील, पैशांपेक्षा जास्त माणसे कमवलीस!

बजाज स्कूटरसाठी ५ ते ७ वर्षांची वाट पाहणे. 'सरकारी नोकरी' म्हणजे आयुष्यभराची सुरक्षितता यावर असलेला ठाम विश्वास. अशा वातावरणात वाढलेल्या लोकांनी एकच धडा शिकला. आज खर्च केला, तर उद्या हाल होतील. त्यामुळे ते आयुष्य जगण्यासाठी नाही, तर आयुष्य सुरक्षित ठेवण्यासाठी जगले. ४० वर्षांचा त्याग ते पहाटे लवकर उठले आणि गर्दीच्या बसमधून ऑफिसला गेले. पावसात भिजत त्यांनी काम केले. मुलांच्या शिक्षणासाठी त्यांनी स्वतःच्या इच्छा-आकांक्षा मारल्या. नवीन शर्ट न घेता जुनेच कपडे वापरत राहिले. कुटुंबासह फिरायला जाण्याऐवजी त्यांनी एफडी (FD) केली. बाहेर हटिलेले जेवण्याऐवजी त्यांनी ईएमआय (EMI) भरले. आरोग्याकडे दुर्लक्ष करून पैसे वाचवले. कारण त्यांचे ध्येय एकच होते, माझ्या मुलांना त्रास होऊ नये. स्वतःच्या सुखाचा त्याग करून त्यांनी पुढच्या पिढीसाठी सुरक्षिततेचा पाया रचला. निवृत्तीनंतरही पैसे खर्च करू न शकणाऱ्या भारतीय मध्यमवर्गीय मानसिकतेचे एक कडू सत्य.

आता निवृत्तीनंतर काय होते?

वयाच्या ६० व्या किंवा ७० व्या वर्षी त्यांच्याकडे कर्जमुक्त हक्काचे घर असते. बँकेत लाखा-कोठोरी रुपये असतात. एफडी (FD), पीपीएफ (PPF) आणि म्युचुअल फंड असतात. खात्रीशील पेंशन असते. सगळे काही असूनही, मात मात्र अजूनही तीच गरिबीची आणि कमतरतेची भीती कायम असते. त्यामुळे एसी (AC) चालू करायला होणारा संकोच. चांगल्या हॉस्पिटलमध्ये उपचारासाठी जायला होणारी दिराई. विमानाने प्रवास करायला असणारी भीती. स्वतःच्या तब्येतीवर आणि सुखावर खर्च करायला होणारा विरोध हे घडते. कारण त्यांच्या मेंदूमध्ये 'बचतच केली पाहिजे' हा स्विक गेली ४० वर्षे इतका घट्ट बसवला गेला

आहे की, निवृत्तीच्या पहिल्या दिवसापासून जरी त्यांना सांगितले, 'आता विश्वास खर्च कराय', तरी त्यांचे मन ते स्वीकारत नाही. यालाच आपण कंजूस म्हणू शकतो. जी व्यक्ती पैसे कमवण्यात पूर्णपणे यशस्वी झाली, तीच व्यक्ती स्वतःच्या आनंदासाठी ते पैसे वापरण्यात पूर्णपणे अपयशी ठरते. त्यांचे पैशांवर प्रेम नसते. त्यांचे त्यांच्या भीतीवर प्रेम असते. 'उद्या काही झाले तर?' पैसे संपले तर? मुलांना कमी पडले तर? याच भीती त्यांना आयुष्य मनसोक्त जगण्यापासून रोखतात. कोणताही जीवन जगण्याचा आनंद स्वतःच्या सुखाचा त्याग करून त्यांनी पुढच्या पिढीसाठी सुरक्षिततेचा पाया रचला. निवृत्तीनंतरही पैसे खर्च करू न शकणाऱ्या भारतीय मध्यमवर्गीय मानसिकतेचे एक कडू सत्य.

बँकेत ३ ते ५ कोटी रुपये असले, तरी मूळ रकमेला (Principal Amount) हात लावायचा नाही, असा त्यांचा कडक नियम असतो. वैयक्तिक उपचार पुढे ठेवले. गुड्डे दुखापत किंवा इतर त्रास असला तरी, अजून थोडे दिवस बचूया' म्हणत ते वेळ मारून नेतात. पॅटर्नना सन नसणे. तारुण्यात वेळ नव्हती आणि आता निवृत्तीनंतर पैसे खर्च करण्याची मानसिक तयारी नसते. मुलांसाठी संपूर्ण आयुष्य पाणालावेली सवय होती मोठी भीती : 'मी जास्त काळ जगलो तर?' या पिढीने महागाईचा फटका खूप जवळून पाहिला आहे. १०० ची किंमत दशकानुदशकात कशी घसरली हे त्यांनी पाहिले आहे. हॉस्पिटलचा खर्च कसा गणाला भिडला, हे त्यांनी अनुभवले आहे. म्हणूनच ते

नेहमी 'वर्स्ट केस सिनरियो'साठी (Worst Case Scenario - अत्यंत वाईट परिस्थिती) तयार राहतात. पण शोकांतिका अशी आहे की, त्या अत्यंत वाईट परिस्थितीची तयारी करता करता, ते त्यांच्या आयुष्यातील सर्वोत्तम वर्षे गमावून बसतात. शेवटी काय उरते? खर्च न झालेला पैसा. रिकामी घरे. लॉकरमध्ये पडून राहिलेले सोने. कधीच न वापरलेली बँक खाती. मुलांना मोठी संपत्ती मिळते खरी. पण आई-वडिलांच्या पदरी मात्र न जगलेल्या आयुष्याचे एक सुप्त दुःख उरते. हा 'स्विच' कसा बदलायचा?

एक 'आनंद निधी' (Happiness Fund) तयार करा : प्रवास, आरोग्य आणि स्वतःच्या सुखासाठी एक वेगळे बँक खाते ठेवा, जे फक्त याच गोष्टीसाठी खर्च होईल. आरोग्यावर खर्च करणे ही गुंतवणूक आहे. वैद्यकीय खर्च म्हणजे पैशाचा अपव्यय नाही; तो चांगल्या जीवनमानासाठी केलेली गुंतवणूक आहे. मुलांना मोठ्या संपत्तीपेक्षा आनंदी आई-वडील

सागर रामचंद्र तायडे
9920403859

अफवा

समाजात एक जमात अशी असते जी, सतत अफवा पसरवणे, वावड्या उठवणे, निंदा, नालस्ती करणे, पाठीमागे बोलणे या गोष्टीत धन्यता मानते. दुसऱ्याच्या घरातील फोडणीचा वास घेणारी ही मंडळी. यांना कोण कुणाशी कोण बोलते? कोणाची मुलगी, सुन, पत्नी कुणासोबत फिरते? कुणाचे कुणाशी लफडे आहे? ही व अशी इतर अनेक प्रकरणे हे तिखटमिठ लावून तसेच रसभरीत वर्णन करून मोठ्या चवीने सांगत असतात. विंचीचा साप कसा करावा? राईचा पर्वत कसा करावा? या क्षेत्रात यांनी पीएचडी मिळवलेली असते. पण कुणाच्या घरात दोन वेळचे अन्न नसल्याने चूल पेटली नाही. कोणाचे शिक्षण पैशामुळे थांबले, कुणाच्या लेकीचा विवाह पैसे नाहीत म्हणून खडबडला किंवा औषधांची सोय करता आली नाही म्हणून कुणाला आपले प्राण गमवावे लागले या व अशा कितीतरी गंभीर घटना आपल्या आजूबाजूला घडतात पण यांना त्या गोष्टीशी काहीही देणेघेणे नसते. ही संवेदनाशून्य माणसे म्हणजे समाजाला लागलेली किड असते. म्हणतात ना 'एकवेळ वेद वाचता आले नाहीत तरी चालेल, पण वेदना वाचता आली पाहिजे' यांना माणुसकीची तीन लक्षणे काय असतात याची जाणीव नसते. तुम्ही कुणावर उपकार करू शकत नसाल तर नुकसान करू नका. कुणाला खूश करू शकत नसाल तर दुःखी करू नका. आणि कुणाची स्तुती करू शकत नसाल तर निंदा करू नका. या साध्यासरळ गोष्टीचे देखील ते पालन करत नाहीत. किसी को रूला कर आज तक कोई, हँस नहीं पाया है, यही विधि का विधान है, जो आजतक कोई समझ न पाया है' यांच्या आवागण्याने किंवा काय आयुष्य उज्ज्वल होते.

'अफवा'चे पंख लगाकर जो धूल उड़ाने हैं सच की एक बारिश से, वे खुद ही लड़खड़ाते हैं, झुट की चारद, एक ना एक दिन, फटती जरूर है, दोगले लोगों की हस्ती, एक ना एक दिन मिटती जरूर है, ये सोचें दूसरों पर कीचड़ उछालने से पहले, किसी से छुप नहीं सकते, आपके इरादे मैले, इसलिए जिंदगी में, कभी ना कभी ये बात, क्रोमट चुकानी पड़ती है कर्मों की, वो भी सुत के साथ' ●●●

बहुजन सौरभ

अनंतायन

अं. अनंत खेडकर
मो. 9370061677

फोडणीचा वास घेणारी ही मंडळी. यांना कोण कुणाशी कोण बोलते? कोणाची मुलगी, सुन, पत्नी कुणासोबत फिरते? कुणाचे कुणाशी लफडे आहे? ही व अशी इतर अनेक प्रकरणे हे तिखटमिठ लावून तसेच रसभरीत वर्णन करून मोठ्या चवीने सांगत असतात. विंचीचा साप कसा करावा? राईचा पर्वत कसा करावा? या क्षेत्रात यांनी पीएचडी मिळवलेली असते. पण कुणाच्या घरात दोन वेळचे अन्न नसल्याने चूल पेटली नाही. कोणाचे शिक्षण पैशामुळे थांबले, कुणाच्या लेकीचा विवाह पैसे नाहीत म्हणून खडबडला किंवा औषधांची सोय करता आली नाही म्हणून कुणाला आपले प्राण गमवावे लागले या व अशा कितीतरी गंभीर घटना आपल्या आजूबाजूला घडतात पण यांना त्या गोष्टीशी काहीही देणेघेणे नसते. ही संवेदनाशून्य माणसे म्हणजे समाजाला लागलेली किड असते. म्हणतात ना 'एकवेळ वेद वाचता आले नाहीत तरी चालेल, पण वेदना वाचता आली पाहिजे' यांना माणुसकीची तीन लक्षणे काय असतात याची जाणीव नसते. तुम्ही कुणावर उपकार करू शकत नसाल तर नुकसान करू नका. कुणाला खूश करू शकत नसाल तर दुःखी करू नका. आणि कुणाची स्तुती करू शकत नसाल तर निंदा करू नका. या साध्यासरळ गोष्टीचे देखील ते पालन करत नाहीत. किसी को रूला कर आज तक कोई, हँस नहीं पाया है, यही विधि का विधान है, जो आजतक कोई समझ न पाया है' यांच्या आवागण्याने किंवा काय आयुष्य उज्ज्वल होते.

'अफवा'चे पंख लगाकर जो धूल उड़ाने हैं सच की एक बारिश से, वे खुद ही लड़खड़ाते हैं, झुट की चारद, एक ना एक दिन, फटती जरूर है, दोगले लोगों की हस्ती, एक ना एक दिन मिटती जरूर है, ये सोचें दूसरों पर कीचड़ उछालने से पहले, किसी से छुप नहीं सकते, आपके इरादे मैले, इसलिए जिंदगी में, कभी ना कभी ये बात, क्रोमट चुकानी पड़ती है कर्मों की, वो भी सुत के साथ' ●●●

बहुजन सौरभ

विद्यार्थ्यांचा आवाज दाबून नव्हे, ऐकून घ्या!

अन्यायाविरुद्ध उभे राहणाऱ्यांना गुलहेगार ठरवू नका

लोकांमध्ये आंदोलन हा गुहा नसतो; तो नागरिकांचा घटनात्मक अधिकार असतो. जेव्हा शासन जनतेच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष करते, तेव्हा रस्त्यावर उतरून आवाज उठवणे ही लोकशाहीची ताकद असते. विद्यार्थी हा समाजाचा सजज आणि संवेदनशील घटक आहे. त्यांच्या प्रश्नांकडे दुर्लक्ष झाले, तर ते आंदोलनाच्या मार्गाने न्यायाची मागणी करतात. अशा आंदोलनांकडे संशयाने नव्हे, तर लोकशाहीच्या दृष्टीने पाहण्याची गरज आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या पुतळ्यासमोर शांततापूर्ण आंदोलन करणारा विद्यार्थी हा केवळ एक व्यक्ती नाही; तो शिक्षण, समानता, सामाजिक न्याय आणि संविधानिक हक्कांसाठी संघर्ष करणाऱ्या तरुणांचे प्रतिक आहे. हातातील फलक अन्यायाविरुद्ध आवाज उठवण्याची आणि बदलाची मागणी करण्याची भावना व्यक्त करतात. 'फिरफ हंगामा खडा करना मेरा मकसद नहीं, मेरी कोशिश है कि ये सूरत बदलनी चाहिए।' दुष्ट कुमार यांच्या या ओळी आजच्या परिस्थितीत अधिक समर्थक वाटतात. आंदोलनाचा उद्देश गोंधळ निर्माण करणे नसून, व्यवस्था अधिक न्याय्य आणि उत्तरदायी बनवणे हा असतो. जर विद्यार्थी आपल्या मागण्यांसाठी शांततापूर्ण आंदोलन करत असतील, तर त्यांच्याशी संवाद साधणे ही कोणत्याही लोकशाही सरकाराचे कर्तव्य आहे. आंदोलन दडपण्यापेक्षा त्यामागील कारणे समजून घेणे अधिक महत्वाचे आहे. इतिहास साक्षी आहे की अनेक सामाजिक बदल हे युवकांच्या प्रश्नांमधून आणि जनआंदोलनांतूनच घडले आहेत. आजचा विद्यार्थी केवळ स्वतःसाठी नव्हे, तर शिक्षणव्यवस्था, सामाजिक न्याय आणि संविधानिक मूल्ये या संरक्षणासाठी आवाज उठवत आहे. त्यांचा आवाज दाबण्याऐवजी ऐकला गेला, तरच लोकशाही अधिक मनजुत होईल. दुष्ट कुमार यांच्या आणखी एका ओळी या संघर्षाची दिशा स्पष्ट करतात, 'हो गर्ड है पीर पर्वत-सी, पिघलनी चाहिए, इस हिमालय से कोई गंगा निकलनी चाहिए।' अर्थात, वेदना जेव्हा असह्य होतात, तेव्हा परिवर्तनाचा प्रवाह निर्माण होणे अपरिहार्य असते. सत्तेने विरोधाला शत्रू न मानता लोकशाहीतील आवश्यक अभिव्यक्ती म्हणून स्वीकारले पाहिजे. विद्यार्थ्यांचा आवाज हा राष्ट्राच्या भविष्याचा आवाज आहे. त्या आवाजाला दडपून नव्हे, तर न्याय, संवाद आणि संविधानाच्या चौकटीत उत्तर देणे, हीच खरी लोकशाहीची कसोटी आहे. ●●●

वाचकांचे विचारपिठ

महत्त्वपूर्ण लेख

सा माजिक कार्यकर्ता किंवा नागरिकांना, विद्यार्थ्यांना आंदोलन करण्याचा सकारण एखादा प्रस्ताव लोकशाही मार्गाने, प्रश्न विचारण्याचा अधिकार, हक्क आहे. तो संविधानिक रीतीने आंदोलन करीत असेल तर त्याचा आवाज दाबणे म्हणजे दडपणशील होय. त्याचा नेमका प्रश्न काय? आहे. ते समजून, उमजून घेणे आणि त्यावर योग्य तो तोडगा काढणे म्हणजे लोकांचे स्वातंत्र्य जपणे होय. निवडून घेणे म्हणजे जनतेच्या कल्याणाची जबाबदारी घेणे होय. ती जबाबदारी आपण कितीपण योग्य रीतीने पार पाडतो यावर सरकारचे यश, अपयश अवलंबून असते. जर पार पाडले नाही तर सरकारची दडपणशील अस्तित्वाचे म्हटले जाते. असे स्पष्ट शब्दात निर्भीड योगे संघर्षाच्या मध्ये लिहिलेला. विनायक जामगडे, प्रचार्य भाऊ वारसनि, इ झेड खोबराडे, प्रवीण बागडे, एस आर इंगळे, अनिरुद्ध शेवळे, विकास झाडे अशा अनेकांनी दैनिक बहुजन सौरभ मध्ये महत्त्वपूर्ण लेख आहेत. तसा दैनिक जगातील जास्त पेपरपुटीवर दिलेली येथे आंदोलन होत असलेल्या संदर्भ आहेत. फार छान. संपादक आणि लेखक यांना सन्मानपूर्वक जयभूमि. ●●●

- अविनाश टिपले

बहुजन सौरभ

भारताने संसदीय लोकशाहीचा स्वीकार केला आहे. संसदीय लोकशाही टिकवण्यासाठी सत्ताधारी पक्ष आणि विरोधी पक्ष या दोहोंची नितांत जरूरी असते. दुःखाची बाब अशी की, या देशातील सत्ताधारी पक्ष हा अकार्यक्षम व तितकाच नीच आहे. हे विद्यार्थी आंदोलनाच्या पाश्चिमीवर देशातील जनतेच्या अधिक प्रखरतेने लक्षात आले आहे. अनुभववास आले आहे आणि विरोधी पक्षाने खरे तर जे काम करावयास हवे ते त्या ताकदीने न केल्याने, शेवटी जनतेलाच ती भूमिका पार पाडावी लागत आहे. हे तर सत्ताधारी दुःख आहे. सद्यःस्थितीत सत्ताधारी पक्ष व विरोधी पक्ष हे दोन्हीही भारतीयांना नकोसे वाटत असले तरी संसदीय लोकशाही यंत्रणा टिकविण्यासाठी विरोधी पक्षाची गरज आहे. जनआंदोलनाच्या भूमिकेतून निर्माण झालेली तिसरी जनशक्ती ही जोवर संरचनात्मक, संघटनात्मक होत नाही, त्यास पक्षसंघटनेचे मूत रूप देण्यात येत नाही तोवर ती संसदीय लोकशाही प्रणालीला कार्यान्वित करण्यास उपयोगी होऊ शकत नाही. कारण तोवर ती केवळ एक चळवळ असते आणि राज्यकारभार चालवायला गरज असते ती पक्षसंघटनेची! चळवळीने फार तर अंकुश ठेवता येईल. तो ही दीर्घकालीन कार्यक्रम असेलच असेही नाही. तो प्रासंगिक असतो आणि म्हणूनच श्री. गंधींना आणि डॉ. बाबासाहेबांना या देशात मतकाळात राबविलेल्या चळवळीचे पुढील स्वरूप हे संरचनात्मक, संघटनात्मक, पक्षात्मक हवे होते. पक्ष पद्धतीचे हवे होते.

संसदीय लोकशाहीत राजकीय पक्षाची नितांत गरज का?

'चळवळीला राजकीय स्वरूप कसे प्राप्त होते' यावर डॉ. बाबासाहेबांनी भाष्य केले आहे. काँग्रेसने जी चळवळ भारतीला ती सुवातव्यासा काळात झुंजांनी या देशात सुरज्य (Good Governance) प्रस्थापित करावे या मुद्द्यांना धरून उभारण्यात आली होती. परंतु कालांतराने पुढे काँग्रेसने त्यांचे धोरण बदलून सुरज्य वरून स्वायत्त्याकडे (Independence) वळविले आणि पुढे १९४७ ला भारताला स्वातंत्र्य मिळाले. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर श्री. गांधी यांनी काँग्रेसला एक सुज्ञ सूचना केली की, 'काँग्रेसी लोकांनी आता काँग्रेसला (चळवळीस) बरखास्त करून स्वतंत्र संविधानिक भारतात राजकीय पक्ष नव्याने निर्माण करायला हवा. परंतु काँग्रेसने गांधींनी ही सूचना धुडकावून लावली व चळवळीस बरखास्त करून नव्याने राजकीय पक्ष निर्माण करण्याचे टाळले. मात्र प्रज्ञावंत डॉ. बाबासाहेबांना श्री. गांधींनी काँग्रेसला दिलेली ही सूचना अतिशय योग्य वाटते. कारण स्वातंत्र्य मिळविण्यासाठी केलेली चळवळ आणि राज्यघटनेच्या अमंलबजावणीसाठी गरज असणारी राजकीय पार्टी या दोन भिन्न बाबी आहेत. परंतु काँग्रेसने असे न करता, स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर सरळसरळ त्यांच्या चळवळीचेच रूपांतर

जनआंदोलनाचे-चळवळीचे पुढे काय?

राजकीय पक्षात केले. हे नैतिकदृष्ट्या अयोग्य कृत्य होते. देशाचा भवितव्यासाठी पूरक नव्हते. काँग्रेसच्या चळवळी विषयी बोलतांना डॉ. बाबासाहेब म्हणतात, 'शांततेच्या प्रस्थापनेनंतर युद्धकाळात उभारलेले सैन्य बरखास्त करावे लागते. याचे कारणही उघड आहे. लढाईच्या काळात सैन्य भरती करतांना योग्य ती प्रत्ये पाठलेली नसतात. चांगले वाईट बेफिकरी संधीसाधू अशा संत पक्षाच्या लोकांची भरती पलटणीत होत असल्याने तिचा दर्जा खूपच खालवलेला असतो. भारताच्या बाबतीत हे असे सैन्य (काँग्रेस चळवळ) बरखास्त करण्याचे दूरच राही, उलट त्याने सारी सत्ता हस्तगत केली आहे.' यावरून काँग्रेसने राबविलेल्या चळवळीचे रूपांतर जे सरळसरळ राजकीय पार्टी करण्यात आले ते अतिशय चुकीचे झाले. कारण देशाचा राज्यकारभार चालवण्यासाठी तज्ञ, कार्यक्षम, लायक व नीतिमान लोकांची जरूरी असते. अन्याय देशाचे वाटोळे होऊ शकते हे बॅरिस्टर गांधींना उमगले होते. देशातील जनतेला उत्तरोत्तर त्याचा अनुभव येत होता. डॉ. बाबासाहेबांच्या तर फार पूर्वीच लक्षात आले होते. त्यामुळे श्री. गांधी यांनी काँग्रेसला या तळमळीने सुज्ञ सूचना केली होती की, 'स्वतंत्र भारतात राजकीय पक्षपद्धती असावी', त्या मताशी डॉ. बाबासाहेब सहमत होते, नव्हे ती संसदीय लोकशाहीची गरजच असते हे त्यांना ठाऊक होते. तेव्हा त्याकडे भारतीयांनी अतिशय गांधीयाने लक्ष पुरविणे गरजेचे आहे. ज्याअर्थी स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर संसदीय लोकशाहीच्या

रजवणूकीकडे आपली वाटचाल सुरू झाली आहे, तेव्हा नागरिक म्हणून भारताची राज्यघटना खऱ्याखऱ्या अर्थाने राबवण्याची असेल, देशहित साधायचे असेल, राष्ट्र निर्मिती करायची असेल, दास्यत्व-भूक-भय यांपासून मुक्ती हवी असेल तर राजकीय पक्ष पद्धतीमध्ये सत्ताधारी पक्षासह प्रबळ विरोधी पक्षाही तितकाच महत्वाचा असतो हे एकदिलाने, एकमताने स्वीकारले पाहिजे आणि या सारासार बाबींचा विचार करूनच संविधानिक भारतात, डॉ. बाबासाहेब आपली वाटचाल कर्ताना म्हणतात, 'भारताची राज्यघटना खऱ्याखऱ्या अर्थाने राबविल्यासाठी माझा पक्ष 'रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया' हा राहणार असतो पक्षाचे मुख्य ध्येय समानता, स्वातंत्र्य व बंधुता हे राहणार आहे.' एवढेच नव्हे तर पक्षाच्या वाटचालीसंबंधी दिशानिर्देश कर्ताना म्हणतात, 'रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया या पक्षाला मान्य असलेल्या तत्वज्ञानाच्या व उद्दिष्टांच्या पूर्तीसाठी मतदारांची संघटना करावी लागेल.' असेही भारतीयांना स्पष्ट बजावून सांगतात. यावरून संविधानाच्या अमंलबजावणीच्या दृष्टीने विचार करता राजकीय पक्षाचे किती अनन्यसाधारण महत्त्व आहे हे आपल्या लक्षात येते. पक्षसंघटनेविषयी डॉ. बाबासाहेबांनी अगदीच स्पष्ट मांडणी कर्ताना म्हटले आहे की, 'सोप्या भाषेत सांगायचे झाल्यास, विशिष्ट ध्येयवादाने प्रेरित होऊन मतदारांनी केलेली संघटना म्हणजे पक्ष होय.' तेव्हा आपला ध्येयवाद कोणता? हे ओळखूनच आजच्या तरुणांनी त्याप्रमाणे पाऊले उचलली पाहिजेत. 'Capture the political Power' या डॉ. बाबासाहेबांच्या दिशानिर्देशात तरुणांना अभिप्रेत 'आझादी' (दुःख मुक्ती) दडलेली आहे हे ओळखता आले पाहिजे. ध्येयवादाच्या पूर्तीसाठी अत्यावश्यक बाबींची जुळवाजुळव केली पाहिजे. विरोधी पक्षाची अत्यावश्यकता स्वीकारली पाहिजे. गरज भासल्यास नवनिर्मिती केली पाहिजे. मात्र संसदीय लोकशाहीचीच कास धरली पाहिजे. कारण 'व्यक्ती व समाज या दोहोंच्या कल्याणाच्या दृष्टीने ती सर्वोत्तम राज्यपद्धती होय.' असे डॉ. बाबासाहेबांचे आपणास सांगणेच आहे. हे विसरून चालता येणार नाही. केवळ 'चळवळ' एवढ्यावरच समाधान मानू नये. तात्किक शेवट गाटूला पाहिजे. तरच त्यांना उच्चल भविष्य असेल. अन्याय पुन्हा 'जैसे थे' ! ●●●

- प्रशिक्ष आनंद

नव्या भारताचा 'डिसायडिंग फॅक्टर' आंदोलक युवा आणि व्यवस्थेचा अहंकार

भारतातील समकालीन घडामोडींकडे केवळ कायदा आणि सुव्यवस्थेचा तात्पुरत अंश न घेता विद्यार्थ्यांचे भावनांक आंदोलन म्हणून पाहणे ही आत्ताची सर्वात मोठी बौद्धिक आणि राजकीय गलतपणा आहे. सध्या देशाच्या रस्त्यावर उतरलेला, घोषणा देणारा आणि आपल्या हक्कासाठी लाठ्या-काट्या झेलणारा युवा हा केवळ गर्दीचा किंवा मतपेटीचा भाग नाही. हा युवा उद्याच्या भारताची नवी राजकीय वाळ्या ल्हूह पाहणारा एक स्वातंत्र्य 'डिसायडिंग फॅक्टर' बनला आहे. राष्ट्रीय परीक्षा पद्धतीमधील संरचनात्मक त्रुटी, नीट परीक्षेतील कथित पेपर लीकचे सत्र व नोकरभरती प्रक्रियांचा बोजवारा यांमुळे आजचा तरुण रस्त्यावर उतरला आहे. सध्याचे हे आंदोलन म्हणजे केवळ एका परीक्षेच्या गोंधळापुरते मर्यादित नसून, गेली अनेक वर्षे तरुणांच्या मनात साचलेल्या आर्थिक, शैक्षणिक आणि संरचनात्मक अनास्थांचा महाविस्फोट आहे. समाजशास्त्रीय, घटनात्मक आणि राजकीय दृष्टिकोनातून जर याकडे पाहिले, तर हा लढा भारतीय लोकशाहीच्या एका नव्या प्राप्ती पर्वणाची नांदी उरत आहे. आपण सध्या ज्या अभूतपूर्व सामाजिक स्थित्यंतरामधून जात आहोत, त्याला मी 'द अस्मिरेशनल डिस्कनेक्ट' असे संबोधित. आज एका बाजूला नव्या पिढीच्या जागतिक दर्जाच्या आकांक्षा आहेत आणि दुसऱ्या बाजूला अत्यंत जीर्ण, भ्रष्ट आणि कालबाह्य झालेली प्रशासकीय व न्यायिक व्यवस्था उभी आहे. या आंदोलनाचे मूळ शिक्षण, रोजगार आणि सामान्य मागासल्या जगण्याशी जोडलेले आहे. परीक्षा पद्धती, शैक्षणिक स्वायत्तता आणि पारदर्शकता यांमधे त्रुटी निर्माण झाल्या की त्याचा फटका कोट्यवधी मध्यमवर्गीय, कष्टकरी, शेतकरी आणि विविध-राज अस्थासंस्थांच्या विद्यार्थ्यांच्या व्यवस्थेवरील विश्वास उडणे ही गंभीर बाब आहे. शिक्षण हीच ज्यांची

सामाजिक उन्नतीची शिडी आहे, ती भ्रष्टाचार आणि अनास्थेमुळे कमकुवत झाली तर तरुणही रस्त्यावर उतरणे स्वाभाविक आहे. महाराष्ट्राला फुलू दामत्य आणि डॉ. बाबासाहेब उबरलेला यांच्या विचार आणि आपल्या हक्कासाठी लढणारा आणि रोजगारासाठी सामाजिक परिवर्तनाचे साजरा माणगाच्या या परंपरेतून आजचा युवा आपले हक्क द्यायचा रूपाने नव्हे, तर संविधानाने दिलेल्या न्याय आणि समानतेच्या अधिकाराच्या रूपाने मागत आहे. १. विघटनाच्या राजकारणापलीकडची 'युनिक सॉल्युटिटी' या संघर्षाचे सर्वात महत्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे विविध सामाजिक घटकांमध्ये निर्माण झालेली व्यापक एकता. जात, धर्म, लिंग, भाषा, प्रांत आणि संस्कृतीच्या भिंती ओलांडून तरुण एकत्र आले आहेत. 'विविधतेत एकता' या भारतीय लोकशाहीच्या मूलभूत भावनेचे दर्शन या आंदोलनातून घडते. हे आंदोलन कोणत्याही एका प्रस्थापित राजकीय पक्षाच्या झेंड्याखाली उभे नसल्याने त्याची स्वायत्तता हीच त्याची मोठी ताकद आहे. या एकतेचे दर्शन केवळ आंदोलकांच्या संख्येत नाही, तर त्यांच्या सर्जनशील अभिव्यक्तीतही दिसते. भित्तिचित्रे, उपाधिक फलक आणि धारदार घोषणा यांमधून तरुण व्यवस्थेला प्रश्न विचारत आहेत. आंदोलनस्थळी सामान्य नागरिक, फूड डिलिव्हरी करणारे कामगार आणि इतर समाजघटकांकडून मिळणारी मदत ही नव्या नागरिक समाजाचे प्रतिक आहे. एका पिढीच्या वेदनेला संपूर्ण समाजाची सामायिक वेदना मानण्याची भावना येथे दिसून येते. त्विआ आणि LGBTQIA+ घटकांचीही या संघर्षातील सहभाग महत्त्वपूर्ण आहे. शिक्षण आणि

रोजगाराच्या संधी समानपणे मिळाव्यात, हा त्यांचा मूलभूत आग्रह आहे. त्यामुळे हे आंदोलन केवळ परीक्षा किंवा नोकरीपुरते मर्यादित न राहता सामाजिक समावेशकतेचा आणि समान नागरिकत्वाचा प्रश्न बनतो आहे. २. प्रशासकीय पाषाण विरुद्ध घटनात्मक नैतिकता डिजिटल युगातील वेगवान आणि पारदर्शक व्यवस्थेची अपेक्षा असलेल्या तरुण पिढीला लालफीतकी कारभार, विलंब आणि अपारदर्शकता मान्य नाही. परीक्षा यंत्रणेविरोधात शांततापूर्ण आणि पारदर्शक मागण्यांच्या विद्यार्थ्यांवर झालेली पोलीस कारवाई आणि न्यायव्यवस्थेकडून त्यांच्या प्रश्नांकडे पाहण्याची पद्धत यांमुळे व्यवस्थेवरील असंतोष अधिक वाढला, असा लेखाचा दावा आहे. प्राल्भ लोकशाहीमध्ये सत्ताधारांनी जनतेशी संवाद साधणे, तक्रारी ऐकून घेणे आणि योग्य तोडगा काढणे अपेक्षित आहे. मात्र संवादात्मिकी प्रश्न प्रतिष्ठाचा बनवला गेला तर आंदोलन अधिक तीव्र होण्याचा धोका असतो. विरोधी पक्षांची भूमिकाही अनेकदा उशिराची आणि संदिग्ध राहिल्याने तरुणांमध्ये राजकीय पक्षांविषयी अविश्वास निर्माण झाला आहे.

आजचा युवा केवळ ग्राहक किंवा मतदार राहिलेला नाही. डिजिटल माध्यमांमुळे त्याला स्वतंत्र माहितीविश्व मिळाले आहे. तो राज्यसंस्थेला प्रश्न विचारतो, स्वतःची वैचारिक भूमिका मांडतो आणि पारदर्शक, उत्तरदायी व संविधानाभिमुख व्यवस्था मागतो. त्यामुळे पारंपरिक राजकीय सिद्धांतांच्या चौकटीपेक्षा आजच्या तरुणांची राजकीय जाणीव फुटे गेल्याचे दिसते. ३. जागतिक विद्यार्थी आंदोलनांचा वारसा आणि महाराष्ट्राचे योगदान आजच्या भारतीय युवा आंदोलनांकडे केवळ देशांतर्गत घटना म्हणून पाहता येणार नाही. १९६८ मधील पॅरिस आणि अमेरिकेतील शिकागो विद्यार्थी आंदोलनांनी शिक्षणव्यवस्था, सत्ताकेंद्रे आणि नागरी हक्कांच्या प्रश्नांवर तरुण शक्तीने निर्णायक भूमिका बजावू शकते, हे दाखवून दिले. जगातील अनेक देशांमध्ये रोजगार, भ्रष्टाचार, शिक्षणाचे बाजारीकरण आणि अन्यायकारक धोरणांविरोधात तरुण रस्त्यावर उतरले आहेत. यामागे पारंपरिक राजकीय व्यवस्था तरुणांच्या मूलभूत प्रश्नांना पुरेसे उत्तर देत नसल्याची भावना आहे. महाराष्ट्राच्या इतिहासातही विद्यार्थी आणि युवकांच्या प्रबोधनाची समृद्ध परंपरा आहे. सामाजिक सुधारणा, शिक्षणाचा प्रसार आणि मराठवाडा विद्यापीठ नामांतर चळवळ यांसारख्या संघर्षांनी तरुणांनी सामाजिक परिवर्तनात बजावलेली भूमिका स्पष्ट केली आहे. आजची पक्षनिर्पेक्ष आणि तत्त्वनिष्ठ युवा एकता त्याच परंपरेचे आधुनिक रूप मानता येईल. भारताच्या लोकसंख्येचा विचार करता युवा वर्ग हा देशाच्या राजकीय भविष्याचा सर्वात मोठा घटक आहे. त्यामुळे सत्ताधारी आणि विविधका या दोघांनाही पारदर्शक परीक्षा पद्धती, दर्जदार सार्वजनिक शिक्षण, रोजगाराच्या संधी आणि सन्मानजनक रोजगार या मुद्द्यांना केंद्रस्थानी आणावे लागेल. आश्वासनापेक्षा हक्क आणि पारदर्शक व्यवस्था ही आजच्या तरुणांची मागणी आहे. तरुणांचे हे आंदोलन म्हणजे देशाच्या राजकीय, सामाजिक आणि आर्थिक व्यवस्थेवरील गंभीर इशारा आहे. या नव्या निर्णायक घटकाला डावलून भविष्यातील भारताचे राजकारण करणे कोणत्याही शक्तीला शक्य होणार नाही. संविधानिक मूल्यांवर आधारित, उत्तरदायी आणि पारदर्शक व्यवस्था निर्माण करण्यासाठी या युवा शक्तीच्या प्रसन्नता गांधीयाने घेणे आवश्यक आहे. ●●●

निखिल संजय-रेखा अडसुळे

बुधवार १२ ऑगस्ट २०२६

Wednesday 12 August 2026

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अग्रो टुरिझम प्रोजेक्ट जागतिक स्तरावर जाईल

पर्यटन मित्र राजेश शिर्के मुंबई : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मूळ गाव आंबडवे, ता. मंडणगड, जि. रत्नागिरी हे शासनाने राष्ट्रीय स्मारक म्हणून घोषित केले आहे. मात्र, या गावात पर्यटक आणि अभ्यासकांना आवश्यक असलेल्या पुरेशा सुविधा अद्याप उपलब्ध नाहीत. आंबडव्याजवळच रमाबाई आंबेडकर यांची जन्मभूमी वगड, ता. दापोली तसेच ऐतिहासिक महाड परिसर आहे. या संपूर्ण परिसरात शेती, नद्या, धरणे, डोंगर, किल्ले, लेणी आणि महाराष्ट्राचा विस्तीर्ण समुद्रकिनारा असल्याने पर्यटनाच्या दृष्टीने मोठी क्षमता आहे, असे पर्यटन मित्र राजेश शिर्के यांनी सांगितले.

कार्यक्रमाचा विषय 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अग्रो टुरिझम प्रोजेक्ट, कोकण' हा होता. महाड सत्याग्रहाच्या जन्मस्थळाची वर्षांनिमित्त सामाजिक बांधिलकी जपणाऱ्या नागरिकांनी कोकणातील ऐतिहासिक स्थळांना भेटी देऊन तेथील इतिहासाचा अभ्यास करावा, असे अध्यक्षीय भाषणात लेखक विलास गणपत यांनी सांगितले. महाड सत्याग्रह हा केवळ सामाजिक समतेच्या संघर्षाचा इतिहास नसून, मानवी स्वाभिमान आणि अधिकारांच्या लढ्याची प्रेरणादायी गाथा आहे. त्यामुळे या इतिहासाची स्थळांशी जोडलेली ओळख नव्या पिढीपर्यंत पोहोचणे आवश्यक असल्याचे त्यांनी स्पष्ट केले.

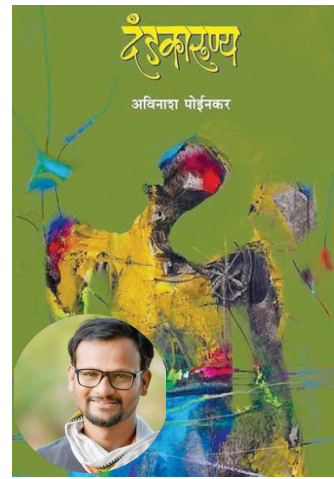
कार्यक्रमाचे आयोजन रंराज गोस्वामी यांनी केले. संचालन ज्योत्सना बन्सोड तर शिल्पा मेकेश्वर यांनी आभार मानले. कार्यक्रमाला विराळा नकाशे, प्रीती तिरपुडे, नरेश मेश्राम यांच्यासह अनेक मान्यवरांची उपस्थिती होती.

चंद्रपूरच्या अविनाश पोईनकर यांचा 'दंडकारण्य' कवितासंग्रह पुणे विद्यापीठाच्या अभ्यासक्रमात

एम.ए. मराठी विषयात समावेश ; देशभरीय साहित्याची विवेचना माहेश्वरत दखल

चंद्रपूर : आदिवासी आणि ग्रामीण विकासाला क्षेत्रात कार्यरत असलेले युवा कार्यकर्ते, लेखक, प्रकाशक आणि कवी अविनाश पोईनकर यांच्या 'दंडकारण्य' या कवितासंग्रहाची सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाने दखल घेतली आहे. विद्यापीठाच्या एम.ए. मराठी प्रथम वर्षाच्या द्वितीय सत्राच्या अभ्यासक्रमात संपूर्ण 'दंडकारण्य' कवितासंग्रहाचा समावेश करण्यात आला आहे. दंडकारण्य-अवजुमाड परिसरातील आदिवासी जीवन, जल-जंगल-जमिनीचा संघर्ष आणि पर्यावरणीय प्रश्न कवितेच्या माध्यमातून मांडणाऱ्या या संग्रहाचा विद्यापीठीय अभ्यासक्रमात समावेश होणे ही वैदग्ध्य साहित्यविश्वासाठी महत्वाची बाब मानली जात आहे.

मुंबईच्या लोकवाङ्मय गृह प्रकाशनाने २०२५ मध्ये प्रकाशित केलेल्या 'दंडकारण्य' मध्ये गडचिरोली, बस्तर आणि अवजुमाड परिसरात कार्यकर्ता म्हणून पोईनकर यांनी अनुभवलेल्या आदिवासी जीवनाचे, जल-जंगल-जमिनीच्या संघर्षाचे तसेच पर्यावरण आणि विस्थापनाच्या प्रश्नांचे कवितेच्या माध्यमातून चित्रण केले आहे. प्रत्यक्ष सामाजिक कार्यातून आलेले अनुभव आणि आदिवासी समाजाच्या जगाव्यातीतील अंतर्विरोध या कवितांमधून व्यक्त झाले आहेत. कोरपना तालुक्यातील विंबी या छोट्याशा गावातील अभावग्रस्त कुटुंबातून आलेल्या

अविनाश पोईनकर यांचा हा साहित्यिक प्रवास आता विद्यापीठाच्या अभ्यासक्रमापर्यंत पोहोचला आहे. त्यांच्या कुटुंबाला कोणतीही शैक्षणिक अथवा साहित्यिक पांश्वर्भी नसताना त्यांनी सामाजिक कार्यासोबत साहित्यलेखनाची वाट धरली. 'दंडकारण्य' हा त्यांचा कवितासंग्रह मराठी साहित्यात विशेष दखलपात्र ठरला आहे. या कवितासंग्रहाला यशवंतराव चव्हाण सेंटर, मुंबईचा ना. भो. महानोर साहित्य पुरस्कार तसेच प्रकाश डेरे चॅरिटेबल ट्रस्ट आणि गंगा लॉज, पुणे यांचा यशवंतराव चव्हाण साहित्य पुरस्कार या प्रतिष्ठित सन्मानाने गौरविण्यात आले आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांवर मार्गक्रमण करा - डॉ. मुकुंद मेश्राम

नागपूर : "डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दाखविलेल्या विचारांच्या मार्गावर मार्गक्रमण करूनच समाजाची सर्वांगीण प्रगती साधता येईल," असे प्रतिपादन केले. बुद्ध धम्म म्हणजे क्रांतीचा मार्ग आहे. या धर्मातील मध्यम मार्ग हा सर्वांगीण प्रगतीचा हमरस्ता असल्यामुळे आपल्या समाजाची प्रगती झाली. मात्र, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दाखविलेल्या मार्गावर न आल्यामुळे अनेकजण आजही अज्ञान, अंधश्रद्धा आणि अधोगतीच्या अधारात चाचपडत आहेत, असे डॉ. मेश्राम यांनी सांगितले. समाजाच्या प्रगतीचा ध्यास घेऊन पुढे येण्याऐवजी काहीजण केवळ देशाचे घाणेरडे राजकारण करण्यात धन्यता मानत आहेत. माणुसकीच्या लढ्यासाठी संघर्षात उत्तरण्याऐवजी हितशत्रूंची हुजुरेगिरी करण्यात

काहीना समाधान वाटते. मात्र, "आले तर त्यांच्यासह, अन्यथा त्यांच्याविना माणुसकी आणि परिवर्तनासाठीचे हे युद्ध सदैव सुरूच राहील," असे भावोल्कट भाष्य त्यांनी केले. सतधम्म बुद्ध विहार लक्ष्मीबाग नागपूर येथे कार्यक्रम झाला. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ रिपब्लिकन नेते डी. एम. बेलकर होते. संचालन राहुलबोधी यांनी केले. विहाराचे सचिव राजकुमार मेश्राम यांनी उपस्थित अज्ञान, अंधश्रद्धा आणि अधोगतीच्या अधारात चाचपडत आहेत, असे डॉ. मेश्राम यांनी सांगितले. समाजाच्या प्रगतीचा ध्यास घेऊन पुढे येण्याऐवजी काहीजण केवळ देशाचे घाणेरडे राजकारण करण्यात धन्यता मानत आहेत. माणुसकीच्या लढ्यासाठी संघर्षात उत्तरण्याऐवजी हितशत्रूंची हुजुरेगिरी करण्यात

महत्वाचे

भुवनेश्वर येथे 11 ते 15 ऑक्टोबरदरम्यान राष्ट्रीय बौद्ध महासभेचे 20 वे राष्ट्रीय अधिवेशन

किनवट : राष्ट्रीय बौद्ध महासभेचे 20 वे राष्ट्रीय अधिवेशन 11 ते 15 ऑक्टोबर 2026 या कालावधीत कलिंग, भुवनेश्वर (ओडिशा) येथे आयोजित करण्यात आले आहे. अधिवेशनाची सुरुवात 11 ऑक्टोबर रोजी दुपारी 2 वाजता होणार असून, 12 ऑक्टोबर रोजी 320 राष्ट्रीय पदाधिकाऱ्यांची बैठक आयोजित करण्यात आली आहे. तसेच 14 ऑक्टोबर रोजी राष्ट्रीय विशाल अशोक धम्म विजयदर्शनी देश सोहळा लाखो अनुयायांच्या उपस्थितीत पार पडणार आहे. राष्ट्रीय बौद्ध महासभेचे संस्थापक धर्मप्रकाश भारतीय बौद्ध यांच्या मार्गदर्शनाखाली अधिवेशनाची तयारी सुरू असून, राष्ट्रीय अध्यक्ष बी. एस. बौद्ध, राष्ट्रीय उपाध्यक्ष ई.जे. रमेशचंद्र बनगोत्रा, सर्व राष्ट्रीय समन्वयक, महासचिव, सचिव, प्रभारी, 28 प्रदेशांचे अध्यक्ष, धम्मसेवक संघ, महिला आघाडी आणि सामाजिक न्याय परिषद यांचे पदाधिकारी नियोजनात सहभागी आहेत. या अधिवेशनाला देशभरातील बौद्ध बांधवांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित राहून तन, मन आणि धनाने सहकार्य करावे, असे आवाहन प्रचार्य डॉ. आनंद भालेराव, राष्ट्रीय महासचिव तथा प्रभारी (भारत) यांनी केले आहे.

साहित्यभूषण अण्णाभाऊ साठे स्मारक ट्रस्ट, चिंचभवनतर्फे गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार

नागपूर : साहित्यरत्न लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे यांच्या १०६व्या जयंतीनिमित्त साहित्यभूषण अण्णाभाऊ साठे स्मारक ट्रस्ट, चिंचभवनतर्फे १ ऑगस्ट रोजी विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. प्रमुख वक्ते अरविंद डोंगरे यांनी अण्णाभाऊ साठे हे क्रांतिकारक समाजसुधारक असून, त्यांच्या साहित्याने वांचित व शोषितांच्या वेदनांना वाचा फोडली, असे प्रतिपादन केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी लहानुजी इंगळे होते. नगरसेविका तथा दुर्बल घटक समितीच्या सभापती लक्ष्मी हत्तीदेवी प्रमुख अतिथी म्हणून उपस्थित होत्या. यावेळी अरविंद डोंगरे यांनी 'अण्णाभाऊ साठे यांचा जीवनसंघर्ष आणि आजचे वास्तव' या विषयावर मार्गदर्शन केले. स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शक रविंद्र खांडेकर व देवेंद्र काटे यांनी विद्यार्थी व पालकांना मार्गदर्शन केले. उत्कृष्ट सामाजिक कार्याबद्दल महादेव जाधव, सुशा बावणे, प्रभाकर शिंदे, अंबादास कुचेकर व विनायक इंगळे यांना 'समाजभूषण पुरस्कार', तर गायक सुनील वाघमारे, गिटारवादक राकेश वानुखेडे व तबलावादक अशोक डोके यांना 'समाज गौरव पुरस्कार' प्रदान करण्यात आला. तसेच मातंग समाजातील गुणवंत विद्यार्थ्यांचा पारितोषिक देऊन गौरव केला.

पर्यावरण संवर्धनासाठी संतोष जाधव यांच्या अभियानाचे प्रतापराव पवार व पद्मश्री पोपटराव पवार यांच्याकडून कौतुक

पुणे : सुशिलदेवी सोशल वेलफेअर फाउंडेशनच्या 'वडाचे एक झाड लावा, ५०० वर्ष पुण्य कमाव' या अभियानाचा चेक पुण्यातील डेक्कन कॉलेज सभागृहात आयोजित सकाळ अंगीवन सरपंच महापरिषदेत विशेष दखल घेण्यात आली. सकाळ माध्यम समूहाचे अध्यक्ष प्रतापराव पवार आणि आदर्श ग्राम हिवरे बाजारचे शिल्पकार पद्मश्री पोपटराव पवार यांनी अभियानाचे कौतुक करून संस्थापक संतोष जाधव यांचे अभिनंदन केले. परिषदेला ग्रामविकास मंत्री जयकुमार गोंरे, कृषिमंत्री दत्तामामा भरणे, डॉ. सुहास दिवसे, डॉ. मल्लिकार्जुन कलशेरीडी, रमेश जाधव, मनोजकुमार तिवारी, डॉ. सुमंत पांडे आणि विकास गरड पाटील यांच्यासह विविध क्षेत्रातील मान्यवर उपस्थित होते. संतोष जाधव यांनी अभियानाची माहिती देत वडाच्या वृक्षाचे पर्यावरणीय महत्त्व स्पष्ट केले. डी. के. वळसे यांनी पर्यावरण जनजागृतीसाठी अशा उपक्रमांची गरज व्यक्त केली, तर अर्जुन म्हसे यांनी वडासारख्या दीर्घायुषी वृक्षांच्या लागवडीचे महत्त्व अधोरेखित केले. यावेळी अभियानाचे माहितीपत्रक व संदेशफलक मान्यवरांना भेट देण्यात आले.

SIR साठी बसपाची जनजागृती रॅली

नागपूर : भारत निवडणूक आयोगाच्या वतीने विशेष खोला पुनरीक्षण (SIR) अंतर्गत 2002 च्या मतदार यादीत नावे असलेल्यांचा आधार घेऊन नवीन मतदार यादी बनवण्याचे काम युद्ध स्तरावर सुरू आहे. या यादीतून मुक्त व सोडून गेलेले (शिफ्टेड) मतदार कमी

करण्याच्या नावाखाली मूळ मतदार कमी करण्याचे शासकीय षडयंत्र सुरू आहे. हे सरकार षडयंत्र यशस्वी होऊ नये यासाठी बसपा नेते व कार्यकर्त्यांनी आज चंद्रनगर, नाईक नगर परिसरात जनजागृती रॅली काढून मतदारांना आपआपल्या संबंधित केंद्रावर संबंधित कागदपत्रे घेऊन जाण्याच्या सूचना केल्या. बसपाच्या वतीने हे जनजागृती अभियान मागील एक महिन्यापासून नियमित सुरू आहे. संडे इज ए मिशन डे अंतर्गत काढण्यात आलेल्या पायदंड रॅली दरम्यान चौका चौकात महागाई, बेरोजगारी, बेघरांना मालकी हक्काचे पट्टे,

विधानसभा अध्यक्ष सहदेव पिल्लेवान, विधानसभा प्रभारी ईजि भीमराव गजभिये, बोर्डीफ चचे संगीतबाबू इंगळे आदींनी नागरिकांचे प्रबोधन केले. याप्रसंगी प्रामुख्याने बालचंद्र जगताप, नितीन वंजारी, पिपुष पिल्लेवान, डॉ. सरोज गजभिये, रमा इंगळे, विभा हजार, वंदना बनसोड, नितेश घुटके, पिपुष मेश्राम, भानुदास डोरे, संभाजी लोखंडे, धर्मपाल वाळके, जगदीश गेडाम, विनोद पिल्लेवान, गजानन मेश्राम, रामकृष्ण ढोके, संकेत कांबळे, सामाजिक कार्यकर्ते विनोद हजारे आदि प्रमुख पदाधिकाऱ्या व कार्यकर्ते प्रामुख्याने उपस्थित होते.

कवी गणेश लांडगे आंबेडकरी चळवळीचे कुशल संघटक : धर्मशिल गेडाम

अमरावती : ज्येष्ठ आंबेडकरी कवी व कार्यकर्ते गणेश लांडगे हे आंबेडकरी चळवळीतील निष्ठार्थ, कुशल संघटक असून रिपब्लिकन एकजूट राखण्यासाठी ते सातत्याने पुढाकार घेतात.

सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय व आर्थिक विषयांचा त्यांचा अभ्यास वाखाणण्याजोगा असून, आपल्या साहित्याच्या माध्यमातून ते जनजागृतीचा अग्नी तेवत ठेवतात, असे प्रतिपादन ज्येष्ठ संपादक धर्मशिल गेडाम यांनी केले.

गणेश लांडगे यांच्या ५९व्या वाढदिवसानिमित्त आनंद विहार येथील त्यांच्या निवासस्थानी आयोजित कार्यक्रमात ते बोलत होते. यावेळी कवी दिगंबर झाडे यांनी लांडगे यांच्या संघर्षशील जीवनप्रवासाचा गौरव करत ते सप्ता साहित्य मंच, आर्वी-आष्टीचे सक्रिय कार्यकर्ते असल्याचे सांगितले. त्यांचा 'आभाळाचा निळा डोळा' हा कविता

संग्रह प्रकाशनाच्या वाटेवर असल्याचेही त्यांनी नमूद केले. ज्येष्ठ सामाजिक कार्यकर्ते आर. एस. तांडे यांनी लांडगे यांच्या मनमिळावू व्यक्तिमत्त्वाचा गौरव केला. ते अजिंक्य ट्रस्ट अँड ट्रॅव्हलरचे संचालक असून, समाजबांधवांना कमी खर्चात बौद्ध धार्मिक व ऐतिहासिक स्थळांना भेटी देण्याची संघी उपलब्ध करून देतात, असे त्यांनी सांगितले. याप्रसंगी ज्येष्ठ कवयित्री संपादक माया वासनिक, ज्येष्ठ गझलकार डॉ. नंदकिशोर दामोदरे, देविलाल रौरावे, निरुत बँक अधिकारी भीमराव गजभिये, नरेश कांबळे यांच्यासह बोधीछाया पुरुष बचतगट, सम्यक ज्येष्ठ

नागरिक मंडळ, बोधीछाया सम्यक बहुउद्देशीय प्रतिष्ठान, समता साहित्य मंच, आर्वी-आष्टी तसेच असंख्य मित्रमंडळींनी गणेश लांडगे यांना शुभेच्छा दिल्या.

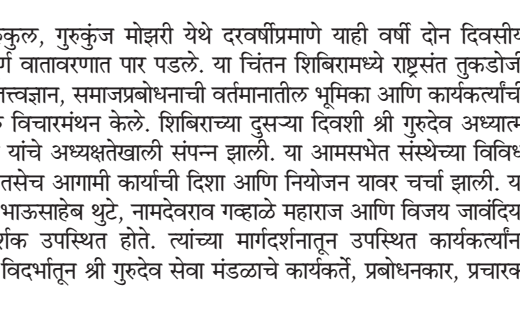
नेहा बोरा यांच्यावर शाई फेकल्याच्या घटनेचा भीम टायगर सेना व रिपाईं (आंबेडकर) तर्फे तीव्र निषेध!

वर्धा : झारखंडमध्ये नेहा बोरा यांच्यावर शाई फेकण्यात आल्याच्या घटनेचा आज दि.११ ऑगस्ट रोजी वर्धा जिल्हा भीम टायगर सेना व रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया (आंबेडकर) तर्फे तीव्र निषेध व्यक्त करण्यात आला. भीम टायगर सेनेचे जिल्हा प्रमुख विशाल रामटेके व कार्यकर्त्यांनी तसेच रिपाईं (आंबेडकर) चे जिल्हा अध्यक्ष महेंद्र मुनेश्वर यांनी या घटनेचा तीव्र निषेध करत ही घटना भाजपच्या कथित दबाव्या राजकारणाचे तसेच धर्मभेदाच्या कुटील कारस्थानातून घडविण्यात आली असून देशात विद्यार्थ्यांचे आंदोलन योग्य दिशेने सुरू असताना हेतुपुरस्सर सूडबुद्धीने नेहा बोरा यांच्यावर शाही फेकण्यात आली. केंद्र सरकारच्या दडपशाही धोरणातून विद्यार्थ्यांच्या आंदोलनाला दबावण्याचा प्रयत्न केल्या जात आहे. परंतु विद्यार्थी व जेन ८ तरुणांच्या आंदोलनाची धार देणात आणखी तीव्र होईल, असे जिल्हाधिकारी यांना दिलेल्या निवेदनात म्हटले आहे. यावेळी जिल्हाधिकारी यांना निवेदन देताना फंजण लभाणे, बंडु फुलमाली, अमित नाईक, बाबा बडो, राहुल पिंपळकर, राकेश पांडे, कन्हैया उर्के, सुमित गजबिये, अमित गजबिये, रोहित यादव, सिद्धार्थ मेश्राम, सचिन वासनिक, स्वप्नील दिवे, आशिष दिवाडे, प्रशांत रामटेके, शिवांत मून, विकास झांझाल, चांद खा पठाण, नयन रामटेके, आकाश खरे, निपाद शेख, सोनू शहारे, सुंदर, आकाश लोणारे, उत्कर्ष वाल्मजुरे, प्रकाश कोरडे आदींनी उपस्थिती होती.

श्री गुरुदेव अध्यात्म गुरुकुलात प्रबोधनकारांचे चिंतन शिबिर

मोझरी : श्री गुरुदेव अध्यात्म गुरुकुल, गुरुकुंज मोझरी येथे दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी दोन दिवसीय प्रबोधनकार चिंतन शिबिर उत्साहपूर्ण वातावरणात पार पडले. या चिंतन शिबिरामध्ये राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांची विचारधारा, ग्रामीणतेचे तत्त्वज्ञान, समाजप्रबोधनाची वर्तमानातील भूमिका आणि कार्यकर्त्यांची सामाजिक जबाबदारी यावर खोला विचारमंथन केले. शिबिराच्या दुसऱ्या दिवशी श्री गुरुदेव अध्यात्म गुरुकुलची आमसभा नरेंद्र जीवतोडे यांचे अध्यक्षतेखाली संपन्न झाली. या आमसभेत संस्थेच्या विविध उपक्रमांचा आढावा घेण्यात आला. तसेच आगामी कार्याची दिशा आणि नियोजन यावर चर्चा झाली. या शिबिराला सत्यपाम महाराज, ईजि. भाऊसाहेब थुटे, नामदेवराव गव्हाडे महाराज आणि विजय जांबीया यांच्यासह विविध मान्यवर मार्गदर्शक उपस्थित होते. त्यांच्या मार्गदर्शनातून उपस्थित कार्यकर्त्यांना दिशा आणि प्रेरणा मिळाली. संपूर्ण विदर्भातून श्री गुरुदेव सेवा मंडळाचे कार्यकर्ते, प्रबोधनकार, प्रचारक आणि सेवक मोठ्या संख्येने सहभागी झाले होते.

सेवादल भवन येथे अॅनिसचा ३८ वर्धापन दिन साजरा

नागपूर : महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, नागपूर जिल्हा शाखेच्या वतीने म.अॅनिसचा ३८ वा वर्धापन दिन मोठ्या उत्साहात उमरेड रोड, सक्करदरा परिसरातील सेवादल भवन येथे साजरा केला. अध्यक्षस्थानी जिल्हाध्यक्ष जगजितसिंह होते. यावेळी राज्य उपाध्यक्ष संजय शेंडे यांनी म.अॅनिसच्या कार्य व पद्धतीची पंचसूत्री उपस्थितींना समजावून सांगितली व अॅनिसचे कार्य कशा पद्धतीने चालते हे समजावून सांगितले. यावेळी राज्य प्रधान सचिव गजेंद्र सुरकार यांनी अॅनिसच्या स्थापनेमागील उद्देश, भूमिका व इतिहासाची मुद्देसूद मांडणी केली. अध्यक्षीय मनोगतात जगदिशसिंग यांनी अंधश्रद्धा निर्मूलनाची भारत देशात व भारतातील सर्व क्षेत्रात प्रवर्तन असल्याचे उदाहरणासह स्पष्ट करून यावर सैवधानिक बांधिलकी हाच सर्वोत्तम उपाय असल्याचे प्रतिपादन केले. कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. डॉ. कविता मते यांनी केले तर आभार जिल्हा प्रधान सचिव विनोद उलीपवार यांनी मानले. कार्यक्रमात

सुरेंद्र बुराडे, रवींद्र राऊत, सुधा बामनपल्लीवार, संजय भुरे, मालती वराडे, रंजना कोहरे, संजय पन्नासे, अनिल पुजे, संजय भलमे, मंजुषी पोपरे, विजय बाभुळकर, बाबा बीडकर, कमलकर देशमुख, संजय लाडे, प्रभाकर बोकर, गजानन डोंगरे, सुनील मेश्राम, अनिल दिवाण, शशिशंकर रायपूर, आंगसे, प्रियंका ठाकरे यांचेसह नवीन व उत्सुक कार्यकर्ते मोठ्या संख्येने उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सुरुवात संविधान प्रास्ताविकेच्या वाचनाने व अभिवादन गीताने झाली.

'तुका झाला पांडुरंग' : सुरेल अभंग प्रस्तुतीने रसिक मंत्रमुग्ध

नागपूर : आद्यब्रह्मवादिनी फाऊंडेशनच्या वतीने आयोजित 'तुका झाला पांडुरंग' या सुरेल अभंग प्रस्तुतीला नागपूरकर रसिकांचा उत्कृष्ट प्रतिसाद लाभला. सार्वजनिक सभागृहात संपन्न झालेल्या या कार्यक्रमात संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराजांच्या निवडक अभंगांच्या सुमधुर सादरीकरणातून संपूर्ण सभागृह भक्तिरसात न्हाऊन निघाले. सुप्रसिद्ध गायक डॉ. साधना शिलेदार आणि डॉ. राहुल एकबोटे यांनी आपल्या भावपूर्ण आणि सुरेल गायनाने श्रोत्यांना मंत्रमुग्ध केले. वारकरी संप्रदायाच्या भजनाचा ठेका, संत तुकाराम महाराजांच्या अभंगामधील आध्यात्मिक संदेश आणि वाद्यवृंदाची उत्कृष्ट साथ यामुळे कार्यक्रमाला विशेष उंची प्राप्त झाली. श्रोत्यांच्या आग्रहास्तव डॉ. राहुल एकबोटे यांनी सादर केलेल्या 'कानडा राजा पंडरीचा' या अभंगाला उत्कृष्ट दाद मिळाली, तर डॉ. साधना शिलेदार यांनी भैरवी रागातील 'आपुल्या माहेरा जाईन मी आता' या अभंगाच्या सादरीकरणातून रसिकांना भावविवश केले. कार्यक्रमाला एकूण १५ अभंगांचे सादरीकरण करण्यात आले. या कार्यक्रमाची संकल्पना आद्यब्रह्मवादिनी फाऊंडेशनच्या संस्थापिका डॉ. वृषाली

शिलेदार यांची होती. कार्यक्रमाचे संयोजन मानसी देशपांडे आणि डॉ. वंदना कुलकर्णी यांनी केले. कार्यक्रमाच्या प्रारंभी आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले.

पिसे, तबल्यार निखिल मडावी, पखावजवर आशीष गायधन, तसेच सहतालवादात गजानन रावडे आणि सोहम रामडे यांनी उत्कृष्ट साथ दिली. कार्यक्रमाचे संचालन डॉ. वंदना कुलकर्णी यांनी केले, तर आभार प्रदर्शन मानसी देशपांडे यांनी केले. कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी शिवानी दिवाळे, हेमंगी जोशी, शिल्पा नाईक, कविता मोहरल, प्राची कुलकर्णी, डॉ. ज्योती शिवलकर आणि सुनीती मोहरली यांचे मोलाचे सहकार्य करून देण्यासाठी संस्थेने केलेल्या कार्याची माहिती दिली. राज्यभरातील सुमारे ३० हजार महिलांना संस्थेच्या विविध उपक्रमांमध्ये सहभागी करून घेतल्याचे त्यांनी नमूद केले. अभंग प्रस्तुतीदरम्यान स्नेहा शिन्हेडे यांनी संत तुकाराम महाराजांच्या अभंगांचा आध्यात्मिक आशय प्रभावी निवेदनातून उलगडला. गायकांना संचादनीवर श्रीकांत

मामसी देशपांडे आणि डॉ. वंदना कुलकर्णी यांनी केले. कार्यक्रमाच्या प्रारंभी आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले.

मामसी देशपांडे आणि डॉ. वंदना कुलकर्णी यांनी केले. कार्यक्रमाच्या प्रारंभी आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले. आद्यब्रह्मवादिनीच्या मुख्य संचालिका आरती महाजन आणि जयश्री धर्माधिकारी यांच्या हस्ते कलाकारांचे स्वागत करण्यात आले.

भारतीय बौद्ध महासभा पूर्व नागपूरचा विस्तार

कामठी : भारतीय बौद्ध महासभा, नागपूर जिल्हा पूर्वची एक महत्त्वपूर्ण सभा धम्म साधना संघ बुद्ध विहार, न्यू खलशी लाईन, कामठी येथे सुनील सावंत यांच्या अध्यक्षतेखाली प्रमुख मार्गदर्शक भीमरावजी फुसे, संघटक, महाराष्ट्र राज्य उपस्थित होते. सभेमध्ये नागपूर जिल्हा पूर्वच्या अंतर्गत येणाऱ्या कामठी, उमरेड, पारशिवनी, रामटेक, कुही, मौदा तसेच भिवारपूर आदी तालुक्यांमध्ये भारतीय बौद्ध महासभेच्या तालुका कार्यकारिणीचे गठन करण्याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच तालुका कार्यकारिणीच्या माध्यमातून संबंधित तालुक्यांच्या अंतर्गत येणाऱ्या सर्व गावांमध्ये भारतीय बौद्ध महासभेच्या शाखा स्थापन करून संघटनेचा विस्तार करण्यावर विशेष भर देण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात महानिर्वाण कार्यकारिणीचे गठन करण्याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले. तसेच तालुका कार्यकारिणीच्या माध्यमातून संबंधित तालुक्यांच्या अंतर्गत येणाऱ्या सर्व गावांमध्ये भारतीय बौद्ध महासभेच्या शाखा स्थापन करून संघटनेचा विस्तार करण्यावर विशेष भर देण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात महानिर्वाण कार्यकारिणीचे गठन करण्याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात आले.

बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या छायाचित्रांना माल्यापूर्ण करून तसेच आभारवती व दीप प्रज्वलित करून करण्यात आली. संचालन अँड सचिन अशोक चांदेकर, तर आभार प्रदर्शन भास्कर पाटील यांनी केले. या प्रसंगी नागपूर जिल्हा पूर्वचे दीपक लांजेवार, सुगत रामटेके, सदाशिव गजभिये, जीवाजी रामटेके, आ. रामचंद्र थोंगडे, एल. पी. रामटेके, आनंदराव सहारे, अरविंद बोराटे, भास्कर पाटील, रजनी धोंगडे यांच्यासह अन्य पदाधिकारी व कार्यकर्ते प्रमुख उपस्थित होते. सभेत संघटनेत अधिक मजबूत करणे, तालुका व गावापातळीवर कार्यकारिणी गठित करणे तसेच अधिकाधिक बौद्ध उपासक-उपासिकांना संघटनेशी जोडून भारतीय बौद्ध महासभेच्या कार्याचा व्यापक विस्तार करण्याचा संकल्प व्यक्त करण्यात आला.